

УДК 343.119

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.04.2>**ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ****Гарматюк В.О.,***аспірант Хмельницького університету управління**та права імені Леоніда Юзькова,**Україна, 29000, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 8**<https://orcid.org/0000-0003-3867-5049>**vitaliyagarmatyuk@gmail.com***Гарматюк В.О. Теоретично-правові аспекти протидії корупції в Україні.**

Визначено, корупція є складним не тільки правовим, але й соціальним явищем. Чинники успішної протидії корупції вже давно відомі та випробувані міжнародною спільнотою. Це, насамперед, відкритість влади, прозорість та зрозумілість процедур прийняття державних рішень, дієві механізми контролю за діяльністю державних органів з боку громадянського суспільства, свобода слова, свобода та незалежність засобів масової інформації.

За умов масштабної корупції акцент робиться саме на усуненні причин, а не на боротьбі з конкретними проявами. Так, для правових систем деяких розвинутих країн узагалі не характерно використання в законодавстві терміну «боротьба» – законодавці закладають в нормативно-правовому акті принципи запобігання правопорушень, які стосуються певної сфери діяльності.

Встановлено, на формування змісту поняття неправомірної вигоди у законодавстві України впливають відразу два різних чинники: 1) широке розуміння цього терміну відповідно до традиції країн ЄС та 2) вузьке розуміння відповідно до традиції більшості країн-членів СНД та Стамбульського плану дій.

У авторському розумінні корупція являє собою суспільно небезпечне явище, зумовлене кризовими особливостями суспільного розвитку країни, яке характеризується свідомим порушенням правових і етичних норм у здійсненні владних повноважень посадовими особами, з одного боку, та зацікавленими суб'єктами – з другого, що призводить до негативних наслідків у всіх сферах суспільного життя. Цей термін є ширшим від трактування поняття корупції у чинному законодавстві та у концепціях багатьох науковців, однак охоплює основні підходи до розуміння поняття корупції як явища. Водночас можна сформулювати основу характеристики поняття корупції – порушення суспільних норм у процесі реалізації владних повноважень.

Разом з тим, поняття корупції без елементу реалізації владних повноважень не може застосовуватися, оскільки процес реалізації владних по-

вноважень є основним категоріальним елементом поняття корупції. У нормативних актах необхідно узагальнити понятійну структуру корупції не як злочину, а як явища, бо процеси, що об'єктивно існують у суспільстві, спричинені зловживанням службовим становищем державних службовців, потребують охоплення цим поняттям різних сфер життя суспільства, зокрема політичної, соціально-економічної та культурно-гуманітарної. Такий стан речей виникає коли внаслідок неналежного запобігання і боротьби з явищем корупції формується субкультура всередині державних службовців, які ототожнюють державну службу з можливістю систематично використовувати службове становище з метою особистої вигоди.

У подальшому поняття явища корупції необхідно продовжувати вивчати на міждисциплінарному рівні, коли методологічний апарат політичної, економічної та комплексу гуманітарних наук дадуть змогу категоріально збагатити юридичну науку у процесі ефективного комплексного трактування поняття «корупція».

Ключові слова: корупція, неправомірна вигода, злочини та порушення, пов'язані з використанням службового становища, політична корупція.

Harmatyuk V.O. Theoretical and legal aspects of combating corruption in Ukraine.

It was determined that corruption is a complex not only legal, but also social phenomenon. The factors of successful anti-corruption have long been known and tested by the international community. These are, first of all, openness of government, transparency and clarity of state decision-making procedures, effective mechanisms of control over the activities of state bodies by civil society, freedom of speech, freedom and independence of mass media.

Under the conditions of large-scale corruption, the emphasis is on the elimination of the causes, and not on the fight against specific manifestations. Thus, for the legal systems of some developed countries, the use of the term «struggle» in the legislation is not characteristic at all - the legislators lay down in the normative legal act the principles of the prevention of offenses related to a certain sphere of activity.

It was established that the formation of the content of the concept of undue advantage in the legislation of Ukraine is influenced by two different factors at once: 1) a broad understanding of this term in accordance with the tradition of the EU countries and 2) a narrow understanding in accordance with the tradition of the majority of CIS member states and the Istanbul Action Plan.

In the author's understanding, corruption is a socially dangerous phenomenon caused by the crisis features of the country's social development, which is characterized by a deliberate violation of legal and ethical norms in the exercise of power by officials, on the one hand, and by interested subjects, on the other, which leads to negative consequences in all spheres of social life. This term is broader than the interpretation of the concept of corruption in the current legislation and in the concepts of many scientists, but it covers the main approaches to understanding the concept of corruption as a phenomenon. At the same time, it is possible to formulate the basis of the characteristics of the concept of corruption - the violation of social norms in the process of exercising power.

At the same time, the concept of corruption without the element of exercise of power cannot be applied, since the process of exercise of power is the main categorical element of the concept of corruption. In normative acts, it is necessary to generalize the conceptual structure of corruption not as a crime, but as a phenomenon, because the processes that objectively exist in society, caused by the abuse of the official position of civil servants, need to be covered by this concept of various spheres of society's life, in particular, political, socio-economic and cultural and humanitarian. Such a state of affairs arises when, as a result of improper prevention and fight against the phenomenon of corruption, a subculture is formed among civil servants who equate civil service with the possibility of systematically using the official position for personal gain.

In the future, the concept of the phenomenon of corruption must continue to be studied at the interdisciplinary level, when the methodological apparatus of political, economic and complex humanities will make it possible to categorically enrich legal science in the process of effective comprehensive interpretation of the concept of «corruption».

Key words: corruption, undue advantage, crimes and violations related to the use of an official position, political corruption.

Постановка проблеми. Корупція є складним не тільки правовим, але й соціальним явищем. Чинники успішної протидії корупції вже давно відомі та випробувані міжнародною спільнотою. Це, насамперед, відкритість влади, прозорість та зро-

зумілість процедур прийняття державних рішень, дієві механізми контролю за діяльністю державних органів з боку громадянського суспільства, свобода слова, свобода та незалежність засобів масової інформації.

За умов масштабної корупції акцент робиться саме на усуненні причин, а не на боротьбі з конкретними проявами. Так, для правових систем деяких розвинутих країн узагалі не характерно використання в законодавстві терміну «боротьба» – законодавці закладають в нормативно-правовому акті принципи запобігання правопорушень, які стосуються певної сфери діяльності.

Для України, яка виборола свою незалежність і продовжує утверджуватись як самостійна держава у світовому співтоваристві, питання боротьби із корупцією є надзвичайно актуальним.

Сталість демократичного розвитку нашої країни у значній мірі залежить від втілення принципів законності та справедливості, неухильного додержання всіма державними службовцями букви закону, подолання випадків хабарництва, незаконного одержання посадовими особами матеріальних благ, послуг, пільг, подарунків або інших переваг. Ситуація, яка існує зараз на теренах нашої держави є складною та досить суперечливою, нам бракує скоординованої державної політики у боротьбі з корупцією, вузьке бачення шляхів протидії.

Оцінка стану протидії корупційним проявам, неодноразові соціологічні і кримінологічні опитування та інтерв'ювання, на жаль, ставить під сумнів послідовність кроків з формування єдиної антикорупційної політики, зокрема у сфері запобігання та переслідування корупціонерів та їх протиправної діяльності.

Корупційні явища, посеред іншого, завдають значну моральну та матеріальну шкоду великому колу громадян, згубно позначаються на економічній діяльності суб'єктів господарювання, особливо недержавних форм власності. Для прикладу, корупція в правоохоронних органах зменшує ефективність боротьби зі злочинністю, тим самим сприяє погіршенню кримінальної ситуації в країні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематиці протидії корупції на етапі формування правової держави в Україні присвятили свої публікації українські дослідники В.Є. Боднар, О.О. Онищук, О.Пищуліна, Ю.П. Мірошник, Т.Є. Дунаєва, О.Г. Кальман, С.М. Клімова, І.В. Коруля, М.І. Мельник, В.О. Навроцький, С.О. Омельченко, С.О. Павленко, Д.Й. Никифорчук, М.І. Хавронюк, О.Д. Маркеєва, О.Ю. Бусол, А.О. Мельник, В.М. Соловійов, С.С. Мірошніченко. Вплив корупції на імідж України в світі також знайшли відображення у працях В.П. Гусевої та І.М. Дралюка. Зокрема, окремі питання вдосконалення законодавства у сфері протидії корупції в Україні знайшли відображення у працях В.Ю. Захарченка, Г.В. Заброна,

М.І. Камлик, О.М. Костенко, І.В. Коруля. Констатуючи вагомий науковий внесок названих вчених у розробку цієї тематики, відзначимо, що наявні дослідження проблем протидії корупції в умовах формування громадянського суспільства та правової держави в Україні є недостатніми. Теоретично не розробленою залишилась низка ключових питань, пов'язаних із втіленням в життя дієвих методів боротьби з корупцією.

Формулювання цілей. Метою роботи є висвітлення причин появи корупції та формулювання концептуальних засад запобігання та протидії корупції в Україні на основі міжнародного досвіду боротьби з корупцією.

Виклад основного матеріалу. У процесі розвитку громадянського суспільства важливе місце посідає правова реформа, проведення якої стало життєво необхідним внаслідок змін в економічному, соціальному та політичному житті. Разом з іншими фундаментальними галузями права реформуються і концептуально-правові підходи до окремих соціальних явищ.

Так, корупція є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, попередження якої є справою вкрай важливою та складною. Об'єктивно кажучи, корупція є явищем антисуспільним та впливає на темпи розвитку економіки держави, владу та суспільство в цілому, загрожує національній безпеці та конституційному ладу держави.

Як серед українських вчених-правознавців, так і практиків не існує універсального визначення поняття корупції. Наведене визначення терміну «корупція» в Законі України № 1700-VII від 14.10.2014 «Про запобігання корупції» (із змінами і доповненнями) не відображає всієї глибини цього соціального явища, поза тим має суто практичний зміст.

У теоретичному розумінні для організації боротьби зі злочинністю важливо із сучасних науково-практичних позицій уточнити поняття «корупція», що неоднозначно трактується науковцями та практиками. У словниках дається чітке тлумачення: «корупція» – це підкуп тощо. За сучасною термінологією «корупція» - це підкупність, продажність посадових осіб, громадських діячів. А за радянських часів енциклопедичне трактування корупції зводилося до однозначного визначення її тільки як злочину, що проявляється у прямому використанні посадовою особою прав, наданих їй відповідно до посади з метою збагачення [2, с. 523].

Тепер правники корупцію розглядають як суспільно небезпечне явище у сфері політики або державного управління, що проявляється у навмисному використанні представниками влади свого службового становища для протиправного отримання майнових та немайнових благ і переваг у будь-якій формі, а також як підкуп цих осіб [1, с. 152].

Досліджуючи теоретично-концептуальний зміст поняття «корупція» з сучасних позицій, насамперед слід звернути увагу на різні підходи до визначення самого поняття та його виділення характерних ознак, основних складових. Так, В.І. Попов вважає, що корупція відображається у трьох аспектах: політичному, соціально-економічному та правовому. Р.М. Тучак робить акцент на трьох аспектах поняття «корупція»: а) політичному, який виражається в проникненні осіб кримінальної орієнтації в структуру політичної влади і використанні їх можливостей для задоволення своїх злочинних потреб; б) соціально-економічному, що полягає у спотворенні (викривленні) корумпованим держпаратом рішень держави з соціально-економічних питань, а також численними випадками допуску кримінальних елементів до економічних важелів управління; в) правовому, для якого характерне лобювання інтересів у процесі законотворчої діяльності.

Прихильниками політичного аспекту формулювання поняття «корупція» є Сар. Дж. Пундей, М. Тихоміров, К.М. Абдієв, К.В. Сурков, В.К. Євтушевський, М.П. Яблоков, які визначають її як зловживання державною владою, посадою та службовим становищем з метою отримання матеріальної винагороди.

Корупція як така пов'язана з підкупом осіб, які перебувають на державній або громадській службі, з одержанням ними додаткових доходів, благ і переваг за вчинення умисних дій або бездіяльність. Так, М.П. Яблоков наголошує, що корупція передбачає систематичний підкуп посадових осіб законодавчої, виконавчої та судової влади, громадських і політичних діячів, що спричиняє прийняття ними рішень, які порушують закон або неписані суспільні норми, їх здійснення часто на користь кримінальних структур.

Як суто соціально-економічне явище досліджують корупцію Н. Кузнецова, О. Дудоров, В. Комісарова, П. Панкратова, К. Футейта й інші. Вони розглядають корупцію однією з функцій управління суспільством, які мають економічне підґрунтя. Як функція управління вона носить соціальне забарвлення, а за своєю сутністю – це економічна категорія. Варто зауважити, що вказані науковці однобічно оцінюють таке складне правове, політичне та соціальне явище, розглядаючи його через призму виключно економічного явища, адже корупція багатогранна, оскільки має комплексний характер. При цьому, так її характеризують і В.В. Лунєєв, і М.І. Мельник, й інші вчені. Зокрема, В.В. Лунєєв зазначає: корупція – термін соціально-правовий, кримінологічний, що включає в себе злочини та порушення, пов'язані з використанням службового становища з особистою чи груповою метою.

Отже, у самій суті корупції ніби закладено дві нерівні частини: правопорушення та власне

етичні відхилення. Однак цим «дуалізм» корупції не вичерпується. Нерідко вона виражається, з одного боку, у використанні службовцем свого статусу для отримання незаконних переваг (продажність), а з другого – у наданні останньому таких переваг. Серед представників цієї позиції найзмістовніше, на наш погляд, розкрили концептуальний підхід до визначення поняття «корупція» М.І. Мельник, В.І. Попов і А.А. Вишняков. Вони розглядають явище корупції як цілу систему зі складною структурою взаємопов'язаних елементів політичного, соціального, правового, ідеологічного, філософського та морального характеру. Політичний аспект виражається у позбавленні апарату управління можливості проводити державну політику. Тоді громадянин залежить від свавілля корумпованого чиновника, а не від законів, які регламентують державні відносини [7, с. 2].

У цьому сенсі В.В. Лунєєв зазначає, що політична корупція – це реальний і сильнодіючий фактор, який підриває основні принципи демократії. «Влада – гроші – влада – власність» зав'язані в один вузол, де більшість державних структур діють на комерційній основі, підкріплюючи свої позиції політичною корупцією, яка створює надзвичайну небезпеку.

Ідеологічний аспект полягає в тому, що державний службовець має свою ідеологію, відокремлену від державної, ідеологію злочинного світу. Платформою такої ідеології слугує і особлива суб'єктивістсько-ідеалістична філософія М. Канта й А. Авенаріуса, коли світ існує, умовно кажучи, тільки у моїй свідомості, а без неї його нема; яким я його уявляю, таким він і є. Тому співвідношення між благочинним діянням і злочином кожна особа встановлює собі сама. Хибна ідеологічно-філософська платформа корумпованого державного службовця впливає і на громадян, які з ним контактують. Це підриває прийняту в державі ідеологію.

Соціально-економічні аспекти корупції полягають у спотворенні корумпованим державним апаратом соціальної політики й економіки держави. До цього слід додати і масовий допуск кримінальних елементів до економічних важелів управління. Правова складова корупції відображається у гальмуванні прийняття необхідних законів або прийняття таких, які дають можливість неоднозначного їх тлумачення. Деякі з науковців вбачає у корупції суто правову структуру як первинну основу протиправної діяльності чи бездіяльності. Соціально-економічні та політичні чинники корупції є вторинними або надбудовою над її правовою основою. Такої думки дотримуються П. Панченко, А. Волобуєв, А. Гуров, О. Кожушко, Є. Темнов. Вони розглядають корупцію як суто протиправну діяльність, що полягає у підкупі державних службовців і

громадських діячів, хабарництві та зловживанні службовим становищем, розкраданні державного, колективного або приватного майна, нецільовому використанні бюджетних коштів, зайнятті чиновниками підприємницькою діяльністю, сприянні з корисливою метою комерційній діяльності певних осіб, наданні їм необґрунтованих переваг і пільг, призначенні на посади некомпетентних осіб тощо. Найвдаліше визначення поняття «корупція» запропонували М. Камлик і Є. Невмержицький.

Даючи означення цьому явищу, вони вважають за доцільне законодавчо підтвердити дефініцію: корупція – це діяльність службовців, пов'язана зі зловживанням службовим становищем з метою отримання незаконних прибутків та пільг матеріального характеру. Розкриваючи багатоплановий характер цього зловживання, вони пов'язують її із організованою злочинністю, розглядаючи їх як єдине ціле [3, с. 3].

Визначення змісту поняття «корупція» має значення не тільки в теоретичному, а й у правозастосовчому аспекті, адже корупційна ситуація в Україні стала загрозливою, охопила всі ланки влади та верстви населення.

Суб'єкти корупції зорієнтовані на максимальне використання можливостей для особистого збагачення за рахунок помилок, допущених під час реформування економіки. Окрім того, дедалі очевиднішим стає прагнення злочинних елементів закріпитися і зайняти провідне місце в економіці з метою продовження злочинної діяльності у політичній сфері. У процесі боротьби з явищем корупції у світовій юридичній практиці сформувалося нормативно-правове визначення корупції як категорії.

Комітет ООН із попередження злочинності та боротьби з нею у своїй резолюції 1990/23 від 24 травня 1990 року прийняв рекомендації державам для подолання корупції, відомі як Настанова щодо попередження злочинності та кримінальне правосуддя у контексті розвитку, реалізації та перспектив міжнародного співробітництва (далі – Настанова), де рекомендовано було не вживати дефініцію «корупція», яка не є правовим терміном, швидше – загальним абстрактним поняттям, а натомість використовувати терміни «хабарництво» та «вимагання» як два аспекти одного поняття.

Участь України в міжнародному співробітництві в боротьбі з корупцією передбачає необхідність повноцінної імплементації норм міжнародних антикорупційних Конвенцій. Неузгодженість українського антикорупційного законодавства з ідеологією та основними нормами антикорупційних конвенцій спричинить негативні наслідки, зокрема через неспроможність повноцінного перебування держави у міжнародному співробітництві в боротьбі з корупцією.

Україна є стороною низки міжнародних документів у сфері протидії корупції, серед яких, зокрема: Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (підписана 12 грудня 2000 року) та два Протоколи до неї (підписані 15 листопада 2001 року); Конвенція ООН проти корупції (підписана в грудні 2003 року); Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 року, Додаткового та Другого протоколів до неї (набули чинності 9 липня 1998 року); Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року (набула чинності 29 грудня 1995 року) та Додатковий протокол до неї 1978 року (набув чинності 9 липня 1998 року); Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах 1972 року (набула чинності 29 грудня 1995 року); Європейська конвенція про відмивання, пошук, арешт і конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом 1990 року (набула чинності 1 травня 1998 року); Європейська Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією 1999 року (підписана 27 січня 1999 року) та Додатковий протокол до неї (підписаний 15 травня 2003 року); Європейська Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією 1999 року (підписана 4 листопада 1999 року) – набула чинності 17 квітня 2005 року; Угода між урядами держав-членів Організації Чорноморського Економічного Співробітництва про співпрацю у боротьбі зі злочинністю від 2 жовтня 1998 року та ряд інших.

Отже, аналіз міжнародних антикорупційних Конвенцій, в яких Україна є стороною, дає можливість зробити висновок, що вони частково пов'язані між собою єдиними підходами до визначення корупції. Крім того, текстуальні розбіжності загальних і регіональних антикорупційних договорів з питань співробітництва та запобігання корупції свідчать про те, що єдиного трактування такої категорії, як корупція не сформувалося.

Верховною Радою України 11 червня 2009 року ухвалено пакет антикорупційних законів, і, зокрема, в Законі України «Про засади запобігання та протидії корупції» (який вже втратив чинність) було закріплено оновлене визначення поняття «корупція». Відповідно до ст. 1 вказаного Закону «корупція – використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди такій особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей».

Таким чином, дослідивши розвиток понятійних основ явища корупції у сучасній юридичній науці та на практиці, можна зазначити, що науковцями

та практиками недостатньо враховані факторні аспекти формування поняття корупції.

У цьому контексті варто акцентувати увагу на тому, що саме явище корупції формується під впливом низки факторів, серед яких ми виділяємо політичний, соціально-економічний і культурно-гуманітарний [5, с. 117].

Варто зазначити, що для міжнародної практики є характерним широке тлумачення поняття корупції через призму поняття «будь-яка неправомірна вигода або перевага», під якою розуміють будь-які переваги, у тому числі й нематеріального (немайнового, немонетарного) характеру. Широке тлумачення неправомірної вигоди (переваги) містить законодавство Австрії, Бельгії, Боснії та Герцеговини, Болгарії, Хорватії, Чехії, Франції, Німеччини, Угорщини, Румунії, Польщі, Іспанії, Італії, Нідерландів, Швейцарії, Швеції.

Аналіз законодавства зазначених країн Європи дозволяє зробити висновок про те, що за кримінальним законодавством цих країн предметом корупційних злочинів, визнаються будь-які неправомірні переваги як матеріального, так і нематеріального характеру, які мають як монетарний (виражений у грошовій оцінці, або є грошима, товарами, послугами, що мають грошову оцінку), так і немонетарний характер (будь-які послуги та переваги, що не мають грошової оцінки або безпосередньо не пов'язані з отриманням вигоди грошового характеру).

Виходячи з позицій міжнародної практики, переваги нематеріального характеру містять: вирішення питання прискореними темпами або інші форми преференції; кращі кар'єрні можливості, включаючи підвищення по службі та горизонтальне переведення на кращу позицію усередині організації; сексуальні стосунки; символічні або почесні переваги, наприклад отримання титулу або почесної відзнаки; позитивне освітлення в ЗМІ; отримання іменної стипендії або гранту на навчання; надання безоплатного стажування; допомога у складанні іспитів у школі або проходженні інших процедур відбору тощо [8, с. 6].

Розглядаючи практику деяких країн Стамбульського плану дій, можна спостерігати розповсюдження поняття переваги на будь-яку вигоду, до якої може бути застосована ринкова цінність, що, таким чином, дозволяє включати в це поняття й деякі нематеріальні вигоди. Проте висловлена думка, що такий підхід навряд чи повною мірою задовольняє вимоги міжнародних стандартів, оскільки для деяких типів вигоди не існує законного ринку (наприклад, для проституції), а цінність інших важко піддається ринковій оцінці (наприклад, почесні звання). У законодавствах різних країн визначення поняття неправомірної вигоди має неоднаковий зміст. Наприклад, за КК Румунії згода на інтимну близькість, послуги інтимного характеру не охоплюються поняттям

«неправомірна вигода» та є предметом іншого злочину у сфері службової діяльності «Зловживання службовим становищем у сексуальних цілях» (ст. 299 КК «Folosirea abuziva a functiei in scop sexual»).

Щодо практики правозастосовної діяльності деяких країн (зокрема Швеції), то варто зазначити, що існує сформуване узагальнююче правило, відповідно до якого неправомірною вигодою є будь-яка вигода, у тому числі й немайнового (немонетарного) характеру, що потенційно може вплинути на здійснення певних дій або сприймається (винним) як винагорода за вчинення певних дій. З країн-членів СНД та згаданого вище Стамбульського плану дій тільки законодавство Азербайджанської Республіки (будь-які матеріальні або інші цінності, привілеї або переваги), Грузії (грошові кошти, цінні папери, майно, матеріальні вигоди або будь-які інші неправомірні переваги) та Республіки Молдова (майно, послуги, переваги та вигоди в будь-якій формі) включає матеріальні та нематеріальні, грошові і негрошові вигоди як предмет злочинів у сфері службової діяльності, у тому числі й комерційного підкупу. В інших країнах-членах СНД та Стамбульського плану дій законодавство або безпосередньо, у кримінальних кодексах або в роз'яснювальних актах вищих судових органів виключає визнання нематеріальних та немайнових переваг, привілеїв або вигоди до предмета комерційного підкупу (підкупу службової особи юридичної особи приватного права) [4, с. 231].

Таким чином, на формування змісту поняття неправомірної вигоди у законодавстві України впливають відразу два різних чинники: 1) широке розуміння цього терміну відповідно до традиції країн ЄС та 2) вузьке розуміння відповідно до традиції більшості країн-членів СНД та Стамбульського плану дій.

Отже, у авторському розумінні корупція являє собою суспільно небезпечне явище, зумовлене кризовими особливостями суспільного розвитку країни, яке характеризується свідомим порушенням правових і етичних норм у здійсненні владних повноважень посадовими особами, з одного боку, та зацікавленими суб'єктами – з другого, що призводить до негативних наслідків у всіх сферах суспільного життя. Цей термін є ширшим від трактування поняття корупції у чинному законодавстві та у концепціях багатьох науковців, однак охоплює основні підходи до розуміння поняття корупції як явища. Водночас можна сформулювати основу характеристики поняттю корупції – порушення суспільних норм у процесі реалізації владних повноважень.

Разом з тим, поняття корупції без елементу реалізації владних повноважень не може застосо-

уватися, оскільки процес реалізації владних повноважень є основним категоріальним елементом поняття корупції. У нормативних актах необхідно узагальнити понятійну структуру корупції не як злочину, а як явища, бо процеси, що об'єктивно існують у суспільстві, спричинені зловживанням службовим становищем державних службовців, потребують охоплення цим поняттям різних сфер життя суспільства, зокрема політичної, соціально-економічної та культурно-гуманітарної. Такий стан речей виникає коли внаслідок неналежного запобігання і боротьби з явищем корупції формується субкультура всередині державних службовців, які ототожнюють державну службу з можливістю систематично використовувати службове становище з метою особистої вигоди.

У подальшому поняття явища корупції необхідно продовжувати вивчати на міждисциплінарному рівні, коли методологічний апарат політичної, економічної та комплексу гуманітарних наук дадуть змогу категоріально збагатити юридичну науку у процесі ефективного комплексного трактування поняття «корупція».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Брун Р.Г. Оцінка корупції в поліції, юстиції та митниці: Загальний дослідницький проект Федерального управління кримінальної поліції і поліцейської академії. Вісбаден, 2000.
2. Василенко С. Питання антикорупційної діяльності у сфері державної служби. *Вісник державної служби України*. №3, 2004.
3. Войтович С. Система та право міжнародних економічних організацій. *Український часопис міжнародного права*. 2002. № 1.
4. Іванов В.М., Стовповець В.Г. Антикорупційне законодавство в країнах розвинутої демократії: порівняльно-правовий аналіз. *Економічні злочини: попередження і боротьба з ними*. К., 2001.
5. Литвин О.В. Детермінанти корупційних правопорушень у розрізі протидії корупції в податкових органах. Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. Вип.1 (1) 2014.
6. Мельник М. І. Німеччина на шляху боротьби з корупцією. *Право України*. 1997. № 1.
7. Мельник М. І. Корупційні злочини: сутність і поняття. *Право України*. 2000.
8. Оболенський О.Ю. Державна служба України: концептуальні аспекти розвитку. *Збірник наукових праць Української Академії державного управління при Президенті України*: В 2 ч. / За заг. ред. В. І. Лугового, В.М. Князева. К.: Вид-во УАДУ, 1999. Вип. 2. Ч. 2.